

Det kreative underskud

Af:

Feiwei Kupferberg

29/08/2006

Der er et kreativt underskud i den danske grundskole hævder Feiwei Kupferberg. Eleverne keder sig – og skolemiljøet er uinspirerende. Men videnssamfundet har behov for mennesker, som ikke blot kan lære noget – men også kan lægge gammel viden fra sig og lære ny. Hertil er en kreativ kompetence en forudsætning, og derfor bør en ”legestemning” indfinde sig i skolens hverdag.

Den danske skole har altid haft et tvetydigt forhold til kreativitet. Skolen er blevet betragtet som et sted, hvor man skal ”lære” noget, og det at lære opfattes tit som modsætning til det at ”lege”. Nyere teorier om leg og læring synes dog at pege på, at det, vi kan kalde legestemning, er en forudsætning for den højeste form for læring, det vil sige, når et individ eller en gruppe radikalt skifter tankeramme – omlærer.

Behovet for omlæring, som også forudsætter aflæring af forældet viden, vil stå mere og mere i centrum i det 21. århundrede, hvor det, der nogle gange bliver kaldt videnssamfundet, kommer op i endnu højere gear, og hvor dagens fokus på kvalifikationer og kompetence, det vil sige indlæring af eksisterende viden og at lære at lære, ikke vil være nok.

Spørgsmålet er, i hvilken grad den danske skole er gearret til denne radikaliserings eller intensificering af videnssamfundet, som er på vej, og om vi er parate til at tage udfordringen op, hvilket er nødvendigt, hvis Danmark stadigvæk skal være en førende nation og bevare sin velfærd og sin demokratiske levemåde også i fremtiden.

Kreativt kaos

Den verden, vi lever i, er en verden i rivende forandring, hvor intet står stille og alt, der er fast, forflygtiges. Det, samfundet har brug for, er ikke primært at kunne reproducere eller tilegne sig eksisterende viden, men at kunne producere og acceptere ny viden. Den senere type af kompetence, som vi kan kalde en kreativ kompetence, står delvis i modsætning til og kræver noget andet end en traditionel undervisnings- og læringsmodel.

Kreativ kompetence forudsætter bl.a. følgende:

- En evne til at kunne opgive den viden, vi tidligere har tilegnet os og indse, at denne viden er ved at blive forældet.
- En evne til at kunne håndtere den mentale usikkerhed, som opstår, når vi har forladt det velkendte og endnu ikke har udviklet et lige så sikkert alternativ.
- En evne til at tage de nødvendige risici, at stå for noget, som endnu ikke er alment accepteret.
- En evne til at kunne acceptere noget, som strider mod det, vi ved, og at give det en chance for at få lov til at vise sin værdi i fremtiden.

Hvis der er noget, børn er gode til, så er det at opgive eller revurdere det, de tidligere har lært. Dette skyldes dels, at de ved forholdsvis lidt, når de starter, deres kendskab er begrænset, og den naturlige nysgerrighed driver dem til at lære at se verden på ny, dels at de ikke har investeret så meget i deres forholdsvis begrænsede viden, som de voksne har. Børn har derfor en naturlig åbenhed overfor det nye, det at befinde sig i kreativt kaos er blevet en rutine, som de føler sig godt tilpas i.

En alt for struktureret og tilrettelagt undervisning føles derfor allerede af denne grund som kedelig. Men kedsomheden starter ikke først i det øjeblik, læreren fortæller, at eleverne skal slå op i bogen på den eller den side eller giver nogle hjemmeopgaver, som er en forlængelse af en ikke altid særligt inspirerende undervisning. Den begynder allerede, når eleverne træder ind på skolens område. De fysiske lokaliteter signalerer allerede fra starten, hvilken indstilling til læring skolen har, om denne er på børnenes eller de voksnes præmisser.

I denne sammenhæng er det interessant, at da elever i den danske grundskole bliver spurgt, hvorvidt de er enige eller uenige i påstanden: ”vores klasselokale er kedeligt”, svarer ikke mindre end 68%, at de enten er meget eller lidt enig. Dette er gennemsnitstal. Elever i privat folkeskole er endnu mere utilfredse med klasse-lokalerne i denne henseende (71,5 % er meget eller lidt enig i, at deres klasselokale er kedeligt), men dette kan skyldes, at forventningerne om, at en privat folkeskole skal gøre noget mere ud af at signalere, at undervisningen i højere grad vil udforme sig på børnenes præmisser, er større.

Det er dog interessant, at skolen bliver mere indstillet på at stille børnene tilpas, hvis undervisningen foregår udenfor klasselokalet og i fag af mere praktisk karakter. Stillet overfor påstanden: ”vi har gode fællesområder indenfor” daler uenigheden til 55,5%. Blandt elever i privatskoler daler den ligefrem til 44,9%. Stillet overfor påstanden: ”vi har nogle spændende faglokaler” (sløjd, håndarbejde mv.) ryger tallene helt op på 70,6 %. Hvilket vil sige, at udenfor det traditionelle undervisnings-lokale ”tør” skolen i højere grad bryde med voksenverdens præmisser og indstille sig på børnenes behov og ønsker.

Lærende leg

En central indsigt i den moderne kreativitetsforskning er, at traditionel undervisning ofte er kreativitetsdræbende, fordi den fjerner den naturlige glæde, som børn har, når de spontant udforsker omgivelserne. Denne udforskning sker gennem legeformen, som er en uhyre koncentreret og seriøs form for aktivitet, som børnene går meget op i på trods af eller snarere fordi, der kun er tale om en ”leg”, det vil sige, at der ikke bliver lagt et ydre pres på dem for at få dem til at præstere noget. Præstationstvungen kommer indefra, man går ind i spillet helt og holdent og ønsker indenfor spillets eller legens konstruerede rammer at gøre en god figur.

At genskabe denne legestemning bliver derfor en central opgave for enhver pædagogik, som ønsker at fremme kreativiteten. Hvis vi ser på tallene i den foreliggende undersøgelse ud fra disse briller, er det slående, hvor lidt plads den danske skole synes at give for den lærende leg. På spørgsmålet ”jeg mangler nogle gode steder at gå hen, når jeg skal koncentrere mig om en opgave” svarer 66,7%, at de er meget eller lidt enige.

Da evnen til at kunne koncentrere sig og indtage en seriøs holdning er helt central for legende læring, er dette dystre tal. Man kunne så forestille sig, at skolen opvejede dette ved i det mindste at skabe steder, hvor eleverne fik inspiration, det vil sige kom i legende læringsstemning. Dette synes dog ikke at være tilfældet.

På spørgsmålet ”der er spændende områder udenfor,” svarede under halvdelen, 48,3%, at de var meget eller lidt enige (for privatskolerne var tallet endnu lavere, 40,2%). På spørgsmålet ”jeg synes gangene er kedelige” svarede 72,2%, at de var meget eller lidt enige. Det er derfor ikke forbavsende, at 65,3% hellere opholdt sig udenfor i frikvartererne end indenfor. Der var trods alt lidt mere inspiration at finde udenfor skolens triste lokaler.

Levende undervisning

På trods af al tale om ”ansvar for egen læring” er det jo stadigvæk skolens og ikke mindst lærernes opgave at tilrettelægge undervisningen på en sådan måde, at eleverne bliver motiveret og inspireret til at lære, og at de ansætter til læring, som finder sted, bliver socialt anerkendt af læreren, det vil sige, at en form for tilbagemelding finder sted, således at eleven fornemmer, at han/hun er på rette spor, og at det der bliver lært er relevant eller har erkendelsesværdi. Her bliver selve formen for undervisningen afgørende. Udfordringen i at gøre undervisningen mere kreativ består her frem for alt i at gøre den så levende som muligt.

Dette kan ske på mange måder. En variant er brug af projektpædagogikken, hvor eleven stilles overfor en række læringsmæssige udfordringer eller forhindringer, som må overstås, og hvor disse forhindringer samt følelsen af, at man selv delvist har ansvaret for, hvad man lærer, giver denne undervisnings- og læringsform et træk af eventyr over sig.

Andre varianter bygger mere på at inddrage oplevelser og sanselige erfaringer i den traditionelle klasseundervisning. En tredje variant kan være brug af mere narrative eller visuelle hjælpemidler af dramatisk-eksistentiel karakter osv.

Uanset hvilken form der er tale om, henvender undervisningen sig her til nogle skjulte potentialer hos barnet/den unge, som bliver udfordret og trukket ind i undervisningsforløbet. Hvis vi igen ser på tallene fra den foreliggende undersøgelse, taler disse for, at vi også på dette område synes at have et kreativt underskud i den danske folkeskole.

På det underforståede spørgsmål ”vi arbejder for sjældent med projekter og opgaver, hvor jeg bruger mange sider af mig selv” svarer 59,7%, at de er meget eller lidt enige. På trods af at der er gjort meget for at udbrede projektarbejdsformen i de senere år, ikke mindst fra undervisningsministeriets side, tyder disse tal på, at eleverne ikke oplever, at denne undervisningsform fylder tilstrækkeligt meget i forhold til elevernes egne forventninger.

Når det gælder kreative udfoldelsesmuligheder mere generelt, er ikke mindre end 74,6% meget eller lidt enige i påstanden: ”jeg vil gerne have mulighed for at arbejde mere praktisk og kreativt på skolen”.

Når det gælder noget så simpelt som at benytte sig af elevernes skaberlyst og samtidig skabe en ejendomsfølelse overfor den skole man går i, er tallene næsten lige så nedslående. Kun 41,3% erklærer sig at være meget eller lidt enige i påstanden: ”vi er med til at indrette og udsmykke skolens bygninger og arealer udenfor”. Dette er opsigtsvækkende tal, som burde stemme til eftertanke.

Konklusion

Alt i alt danner der sig et samlet billede, der tyder på, at det kreative underskud i den danske folkeskole er ved at blive et alvorligt problem, som truer Danmarks stilling, som en af de førende

nationer i den nye type af videnssamfund, vi er på vej ind i. Hvis dette problem ikke tages alvorligt, risikerer vi, at både vores velfærd og demokratiske livsform trues på længere sigt.

Om artiklens forfatter

Feiwel Kupferberg, professor, Ph.d. Forsker og underviser i spørgsmål omkring livsforløb og kreativitet i det senmoderne samfund.

Forfatter til blandt andet *Kreativt kaos i projektarbejdet* (1996), *Nyskapedets eksistensielle former* (under udgivelse) samt en lang række artikler og essays omkring kreativitet, viden og entreprenørskab.